

hogy csaknem mindig az érdekeltek meghallgatása nélkül készül el a „végleges“ terv. Az egyes szaktanáregyesületek hallatják ugyan nézeteiket, de ezeknek nincs súlyuk, mert csak a tanári társadalom egy részének nevében beszélnek. Mennyivel nagyobb hatású volna, ha a nagy szakkérdések tárgyalásánál az intéző szerv az egész tanári rend meghallgatásával döntene és a határozatot, mint az egyetemesség kívánságát juttatná el az illetékes tényezőkhöz!

Ha kamara volna, akkor a szakkérdésekben nem nélkülünk, hanem a többi kamarák életéhez hasonlóan, azok meghallgatásával és véleményük tekintetbe vételével döntenének. Így a kamara szakkérdésekben is, mint legfőbb tanácsadó szerv szerepelne.

De meg lehetünk győződve, hogy a kamara biztos igen nagy eréllyel képviselné a bevezetésben felelített tanárképzés reformját és a vele szorosan összefüggő állástalan és helyettes tanárok nagy horderejű és messze kiható kérdését is.

A felsorolt tények tehát mind a mellett szólnak, hogy a tanári társadalomnak úgy egyénileg, mint a nemzet nagy céljai érdekében szüksége van az egyetemes szervre, amely szervnek képviselői helyet kapnának a többi kamarákhoz hasonlóan a felsőházban is. Mert ugyebár elképzelhetetlen, hogy törvényhozásunk felsőházában — amelyben minden társadalmi osztály képviselve van — a nemzet jövőjét formáló tanárságnak, mint a nemzet egyik fontos tartópillérének tagjai ne kapnának helyet?!

A létrehozandó kamara szervezete hasonló elveken épülne fel, mint az ügyvédi, orvosi stb. kamara, a tanárság különleges helyzetének tekintetbe vételével. A kamara osztályai — a különböző iskolafajok képviselői — határoznának a minisztérium által előhozott ügyekben, előterjesztéseket tennének a változtatásokra vonatkozólag s általában javaslatokat dolgoznának ki az általános közoktatásügy keretében tartozó és a tanárookra vonatkozó kérdésekben.

A felállítandó kamarának tehát az volna a célja, hogy az ország tanárságának erkölcsi, társadalmi és anyagi érdekeit egyetemes társulás útján megvédje és fejlessze, a tanári rendnek méltó szerepet biztosítson a nemzeti élet fejlesztését célzó intézményekben és ezzel kapcsolatosan együttműködést teremtsen a külföld hasonló érdekképviselőivel.

(Pécs)

Wolff László.

IRODALOM.

A felvidéki magyarság húsz éve 1918—1938. Szerkesztette a Magyar Statisztikai Társaság Államtudományi Intézete. Budapest, 1938. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 136. l.

Azzal a céllal szerkesztette a Statisztikai Társaság ezt a zsebkönyvet, hogy belőle az anyaország lakossága már a visszacsatolás pillanatában — addig is, amíg részletes munka készülhet — megismerhesse a felvidéki magyarság küzdelmes, megpróbáltatásokkal és szenvedésekkel teljes kisebbségi életét, s ebből megérthesse és értékelhesse az ottani viszonyokat és azt a sajtóságos lelkiiséget, amely e húsz év alatt kialakult.

A trianoni békediktátum Magyarország oly részeit csatolta Csehszlovákiához, melyeknek magyar lakossága „földrajzi elhelyezkedésében, történelmében, szellemi-

ségében különböző csoportokból tevődött össze“. De a többségjekkel, az állammal szemben védekezésre kényszerítő kisebbségi sors ezeket a különbségeket fokozatosan eltüntette, s most a felvidéki magyarság mint teljesen *egységes társadalmú és politikus nép* került vissza a csonka hazához. Egységes, mert életét csak az egységben rejlő erő által tarthatta fenn, és politikus, mert „*a kisebbségi nép minden életmegnyilvánulása politikum*“. Az egységért s ezzel együtt a csehek beolvasztó törekvései ellen létéért vívott harcok jellemzik a magyarság politikai küzdelmeit. A politikai pártoknak kellett küzdeniök a magyarság kulturális és gazdasági érdekeiért is.

Kulturális téren a szövetséget ellenzéki pártok kebelében működő kultúrreferátus volt az első szószólója a magyarság sérelmeinek s kezdeményezésére alakult meg 1925-ben a *Szlovenszkói Magyar Kultúr Egyesület* a magyar kultúra megőrzésére és terjesztésére. Ebben a munkában történelmi szerepük volt a később megalakult egyesületeknek is: *Kárpátaljai Magyar Kultúr Egyesület, Csehszlovákiai Magyar Akadémikusok Szövetsége, Csehszlovákiai Magyar Irodalmi Szövetség*, stb. Működésük ellensúlyozására alapították meg a Masaryk alaptól a *Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaságot*, melyben baloldali érzelmű „magyarok“ folytattak aknamunkát a magyar kultúra ellen. Meg kell még említenünk a járási *közművelődési testületeket*, melyek általában együttműködtek a kultúregyletekkel, valamint a *közéleti könyvtárakat*, melyek száma 1936-ban 732 volt.

Különösen azért értékelhetjük ezek jelentőségét, mert a csehszlovák *iskolapolitika* a magyar iskolák tervszerű visszafejlesztésére törekedett. Ezzel szemben tömegesen állították fel a „csehszlovák tannyelvű“ iskolákat a magyarság elnemzetlenítése céljából (Kassán pl. ő ilyen középiskola volt). Arról is gondoskodtak természetesen, hogy a magyar tannyelvű iskolákban is cseh szellemben tanítsanak. Még arra is gondoltak, hogy a magyar tanítóság és tanárság sokkal hiányosabb kiképzést kapjon s ezáltal kevésbé felelhessen meg hivatásának. Általában a magyar iskolágy minden szempontból mostohagyermek volt a csehek iskolapolitikájának.

Az *irodalom, tudomány, művészet és sajtó* fejlődésében is a kisebbségi élet politikai jellege domborodott ki. A Felvidék szellemi élete — kiszakadva a magyar kultúregységből — főképen olyan sikon indul fejlődésnek, amelyen eredményeivel a magyarság politikai küzdelmeibe kapcsolódhatik. Így a kisebbségtudomány, szociológia, népiségtudomány, politika, később a történelem és szellemtörténet fejlődése tűnik ki az adott lehetőségek között, s csak a megszállás utolsó éveiben lendül fel a szép-próza. Az *egyházi élet* terén is védekezésre kényszerült a magyarság, egyrészt az állam vallásellenes szelleme és a történelmi magyar egyházakkal szemben való ellenséges magatartása miatt, másrészt az egyes egyházakba becsempészett és ott magyarellen propagandát folytató elemek ellen.

Hozzá tartozott a csehek politikájához az a törekvés is, hogy *gazdasági téren* is életképtelenné tegyék a kisebbségeket, amivel végeredményben minden vonatkozásban a kisebbségi élet elsorvasztását célozták, mert anyagi bázis nélkül egyetlen téren sem fejthetett ki a magyarság olyan munkát, amelyet helyzete megkívánt. Hogy a különböző fondorlatos és célzatos gazdasági intézkedésekkel sem tudták a magyarság egységét megbontani, az bizonyítja legjobban nemzeti öntudatában rejlő erejét. A „demokratikus szövegekben“ hangoztatott cseh *szociálpolitika* áldásaiban sem részesült a magyarság, sőt minden társadalmi osztályra egyaránt ránehezedett kizsákmányoló gazdasági politikájuk s ezzel csak közelebb hozták egymáshoz az egyes társadalmi rétegeket. Mindent megtett a cseh politika a *magyar népi állomány* csökkentésére is. Az ismeretes népszámlálási módszerekkel százezreket tüntettek el pa-

píron a magyarság lélekszámából s fosztottak meg ezáltal nyelvi jogaitól. A név- és fajlemzéssel s a fent ismertetett iskolapolitikával szintén nagy tömegeket igyekeztek kikapcsolni a magyar közösségből, s telepítési politikájuk is ezt a célt szolgálta. Ily hatalmas nyomás alatt kétségtelenül érték veszteségek a magyarságot, de legnagyobb része, különösen a falvak népe, gerincesen kitartott magyarsága mellett.

Ilyen körülmények között alakult ki a *felvidéki magyarság sajátos lelkisége*, melynek főbb jellemzői: a politikai iskolázottság s ennek konkrét tartalmaként az igazi népi demokrácia szelleme, a közösségi munkavállalás kötelességtudata s ebből következően a fegyelmezettség, valamint a józan realizmus. Ezt, a húsz év szenvedései közben kialakult lelki közösségben rejlő kollektív erőt akarja most a felvidéki magyarság a megnagyobbodott Magyarországnak szolgálatába állítani.

Szalkai Zoltán.

Udvarhelyi Károly: Magyarország földrajza az iskolában és szülőföldismertetés. (A Gyakorló Polgári Iskola Könyvtára XXI. Szerző kiadása. Szeged, 1938. 232 oldal 68 ábrával. Ára vászonkötésben 10 P.)

Értékes *vezérkönyv* a polgári iskolai elsősztályos földrajz tanításában. Teljesen a polgári iskolai tanterv és utasítások szellemében és a polgári iskolai első osztályos tanuló lelki beállítottsága, szellemi színvonala és fejlettsége alapján készült. Innen van legfőbb jellegzetessége: a nemes értelemben vett *munkaiskolai módszer*, amely a már a főiskoláról alapos módszertani tudással kibocsátott és egy ségesen nevelt polgári iskolai tanárság igényeizhez és beállítottságához igazodik.

A könyv két részből áll, u. m. Szeged szülőföldismeretéből és Magyarország leírásából.

A *szülőföldismereti rész* igen sikerült. Úttörő és hézagpótló munka. Rá a szerző különös súlyt helyezett. Szigorúan szem előtt tartotta a polgári iskolai Utasítás szavait, hogy „a tanítás az első osztályban a legnehezebb, mert a tanuló még fejletlen és tőle nehéz dolgot követelünk.” És hogy „jól meg kell tanítani az alapfogalmakat. Hiszen erre fog támaszkodni talán a tanuló egész életének földrajzi ismerete.” — Mindnyájan, akik Szegeden földrajzoktatással foglalkozunk, égető hiányát érezzük egy olyan vezérkönyvnek, amely Szeged szülőföldismeretét középső fokón adná. Ez a könyv ezt nyújtja nekünk. Első kísérlet erre a polgári iskolák színvonalán. Érte szerzője különös elismerést érdemel.

Egyébként a könyv ezen szülőföldismereti része, egy-két helyesbítés elvégzése után és bizonyos pótlások beiktatásával, a gimnáziumokban is jól használható. Szerzőjének ezért részünkről, gimnáziumi tanárok részéről is köszönet jár.

Egészen másként áll azonban a helyzet a *magyarországi résznél*. Ebben egy pár olyan szembeötlő és súlyos tárgyi tévedés fordul elő, amely e résznek csak figyelmes és állandó ellenőrzés mellett való használatát teszi lehetővé. Ezeket a tévedéseket Aldobolyi Nagy Miklós dr. kollégám e helyen már — kissé túlzottan is — szóvátette.

A magyarországi rész — kevés kivétellel — az egész ország módszeres feldolgozását adja. Példát mutat arra, hogyan kell az általános ismeretek megtanításával kapcsolatos szülőföldismertetés után e kettőt az Alföld és a többi természetes tájak módszeres földolgozásával összekötni. — Általában véve — az adatok átvizsgálása után — ez a magyarországi rész is jól használható. Benne a szerző hangsúlyszorgalommal és nagy lelkesedéssel egy-két hibás mellett rengeteg helytálló

¹⁾ Hozzászólás Aldobolyi Nagy Miklós ismertetéséhez (I. III. évf. 2. sz.)